

V úvodných častiach *Krátkeho slovníka slovenského jazyka* sa v kapitole o normatívnom a štýlovom hodnotení lexikálnych prostriedkov k tomuto typu lexiky uvádza, že výrazy „hrubé a vulgárne“ vyjadrujú „citový postoj ku skutočnosti spôsobom, ktorý sa hodnotí ako spoločensky neprimeraný, neslušný alebo pochádzajúci z oblasti spoločenského tabu; tieto výrazy stoja na okraji spisovného jazyka a často siahajú i zaň“ (KSSJ, 1997, s. 30). V zhode s tým konštatuje M. Pisárčiková: „Bližší vzťah k subštandardným slovám (pričom subštandardná lexika sa tu chápe ako súčasť nespisovnej lexiky, pozn. A. R.) majú výrazy s príznakom hrubosti, príp. vulgárnosti. Pri zaradovaní hrubých a vulgárnych slov medzi spisovné či nespisovné prostriedky nevládne jednotnosť. Prvé chápanie (ako nespisovné prvky slovnej zásoby) podporuje fakt, že hrubými a vulgárnymi slovami sa vyjadruje záporný, odsudzujúci postoj k istej skutočnosti takým spôsobom, ktorý sa spoločensky hodnotí ako neprimeraný, neslušný (ide najmä o slová z oblasti spoločenského tabu); zo spisovného jazyka ich vylučuje spoločenská nevhodnosť podmienená sémantikou týchto slov. Pri druhom chápaní (ako spisovných slov) sa berie do úvahy ich neutrálna vonkajšia jazyková stránka. V každom prípade však ide o slová majúce miesto na samej hranici spisovného jazyka“ (Pisárčiková, 1988, s. 149–150).

B. Hochel, autor *Slovníka slovenského slangu*, ktorý sa v minulosti vlastne ako jediný teoreticky venoval téme tabuizovanej lexiky u nás, aj to s dôrazom na otázky prekladu, zaradil „škaredé slová“ (Hochel, 1988, s. 181) do sféry slangu, teda vlastne medzi subštandard, hoci nevylučuje existenciu nadávok a vulgarizmov ani v spisovnom jazyku, najmä v hovorovom štýle (porov. Hochel, 1988, s. 182). To, že tabuizovanú lexiku uvádza medzi slangovými slovami, mu vyčíta J. Kačala: „Na prvý pohľad istotne každého čitateľa priam zarazí veľké množstvo vulgárnych, resp. hrubých slov, ktoré sa v slovníku uvádzajú a hodnotia sa ako slangové. V tomto bode je autor slovníka so svojím stanoviskom osihotený, lebo vulgárne slová sa v našej teórii a praxi hodnotia napospol ako súčasť spisovného jazyka, pravdaže, s príznakom vulgárnosti, príp. hrubosti“ (Kačala, 1993).

Zatiaľ posledným príspevkom k téme vulgarizmov v slovenčine je štúdia V. Patráša (1997) o obscénnej lexike v súčasnej slovenskej beletrii. Autor tu ponúka síce stručný, ale zatiaľ najkomplexnejší a najsystematickejší pohľad na túto oblasť jazyka, pričom sa stotožňuje predovšetkým s Grochowského klasifikáciou vulgárnej lexiky na systémové vulgarizmy, kde tabu ovplyvňuje forma bez ohľadu na sémantické vlastnosti a kontext, pričom sú prekonávané hlavne jazykové konvencie (aj v slovenčine sú to KO-, PI-, KU-, JE- elementy a ich deriváty, príznačné pre uzavretejšie society), a referenčno-zvyklostné vulgarizmy, kde tabu vzniká v dôsledku obsahu, pričom sú prekonávané hlavne kultúrne konvencie (príznačnejšie pre otvorené society, teoreticky prijateľnejšie aj v literárnom diele) (Patráš, 1997, s. 131). Cieľ Patrášovej

štúdie spočíva v sledovaní funkčnosti využívania obscénnej lexiky, pričom upozorňuje na posúvanie hraníc chápania tabu, ktoré je najmä v poslednom období markantné.

Zaujímavým príspevkom k tejto téme je štúdia E. Gatesa (1992), v ktorej si autor všima predovšetkým situáciu v americkej lexikografickej tradícii, kde dochádza totiž k protichodným stanoviskám verejnosti a vydavateľskej a lexikografickej obce v otázkach výskytu tzv. háklivých slov – objectionable words (Gates, 1992, s. 265) – vo výkladových slovníkoch. V Amerike verejnosť považuje vo všeobecnosti slovník za normatívnu a preskriptívnu autoritu, ktorá usmerňuje používateľov jazyka v tom, čo je správne a čo nie. Editori naopak považujú slovník za zachytenie stavu jazyku čiže opis, nie preskripciu. Konflikt vyústil až do takých situácií, že napr. v súčasnosti sa v USA ponúka reprint Websterovho slovníka z roku 1828 vhodný pre kresťanské domácnosti ako alternatíva k súčasným slovníkom, ktoré neobsahujú len „dobré slová“ (Gates, 1992, s. 265), ale aj háklivú lexiku.

Gates delí háklivé slová do troch skupín: 1. slová z oblasti sociálneho tabu, kam patria predovšetkým označenia sexuálnych a vylučovacích orgánov a sekrementov; 2. slová urážajúce etnické skupiny; 3. slová štýlisticky neprijateľné, ktoré sú stotožňované s jazykom nízkych sociálnych skupín a nevzdelaných ľudí. Pokiaľ ide o otázku prítomnosti háklivej lexiky v slovníkoch, autor ponúka možnosť diferencovaného prístupu vzhľadom na cieľovú skupinu, ktorej je slovník určený. Považuje za prirodzené, že veľký slovník bude obsahovať aj háklivé slová, rovnako, ako musí takéto slová obsahovať slovník určený cudzincom. V podstate sa však vôbec prihovára za spracovanie háklivých slov v lexikografických príručkách, pretože podľa neho si ľudia často nie sú vedomí, čo vlastne používajú, a na základe toho môže dochádzať k rozličným konfliktom a nedorozumeniam.

Na tomto mieste treba upozorniť na ukazujúcu sa terminologickú i obsahovú nejednotnosť, ktorá vyplýva z citovaných prác venovaných spomínanej lexike. V slovenskej lingvistickej teórii i praxi sa najčastejšie hovorí o vulgarizmoch, príp. o vulgárnych a hrubých slovách, čo funguje v podstate ako strešný termín aj pre slová z rozličných oblastí spoločenského tabu, pre nadávky a pod. B. Hochel hovorí o škaredých slovách, pričom sa môžeme u neho stretnúť aj s termími tabuizované slová a vulgarizmy ako so strešnými termínmi. E. Gates hovorí o háklivých slovách, v ktorých rámci existuje i lexika z oblasti spoločenského tabu, čiže termín tabuizovaná lexika označuje iba časť lexiky nevhodnej, neprijateľnej, vulgárnej atď. V. Patráš hovorí o obscénnosti a obscénnej lexike, pričom obscénnosť chápe ako synonymum vulgárnosti. Anglická lexikografka S. Atkinsová (1997) používa ako strešný termín spojenie tabuizované slová, v ich rámci vyčleňuje skupinu kliatob a nadávok, skupinu sexuálnych výrazov a skupinu rasistických výrazov, pričom pripúšťa ďalšie možné delenia tabuizovanej lexiky. My sa prikláňame